

Pohjoismaasta ei tullut kansandemokratiaa

Mikko Majander teki ensimmäisenä poliittisessa historiassa artikkelimuotoisen väitöskirjan

Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa tarkastettiin 11.9. Mikko Majanderin väitöskirja *»Pohjoismaa vai kansandemokratia? Sosiaalidemokraatit, kommunistit ja Suomen kansainvälinen asema 1944-1951.«*

Suomen poliittisen historian tutkituimpiin ongelmiin kuuluu kysymys siitä, miksi Suomesta ei tullut kansandemokratiaa. Oman panoksensa tähän keskusteluun ovat antaneet muun muassa sellaiset alan tunnetut nimet kuin Osmo Jussila, Jukka Nevakivi ja Kimmo Rentola.

Mikko Majanderin vuosikymmenen mittainen tutkimustyö on tuottanut 500-sivuisen vastauksen, jonka ydin kuuluu: Suomesta ei tullut kansandemokratiaa, koska se oli pohjoismaa. Majanderin työ on kahdentoista artikkelin ja toistasataasivuisen johdannon kokonaisuus. Sen aiheet liikkuvat ajassa ja paikassa laajemmin kuin kirjan alaotsikko antaisi odottaa. Tematiikkaa tarkastellaan kahden vuosisadan ja kolmen mantereen perspektiiveistä. Niinpä lähdeluettelokin on kasvanut epätavanomaisiin mittoihin ja lajeihin: viittauksia on niin Raamattuun kuin Rautkallioonkin.

Levoton mielikuvitus auttaa tutkijaa

Väittelijä itse ei halua tunnustautua artikkeliapostoliksi, mutta kertoo, että oppiaineessa epätavallinen muoto tuntuu hänestä luontevalta.

- Artikkelimuoto sopii minulle. Se antaa notkean mahdollisuuden seurata levotonta mielikuvitusta ongelmakeskeisesti, ilman että jostakin aihealueesta tai ajanjaksosta pitäisi sanoa kaikki, Majander kertoo.

Historiateoreettista tai -metodologista ohjelmaa hän ei halua julistaa, vaan ilmoittautuu pragmatikoksi.

- Tulokset ovat tärkeämpiä kuin tyylipuhdas metodinen suoritus. Toisaalta teoreettisten kysymysten pohtiminen voi avata tietä tuoreisiin näkökulmiin ja oivalluksiin, kunhan se ei muutu itsetarkoitukseksi, Majander pohtii.

- En yritä sanoa, että minun tapani on oikea, tehkääpä kaikki nyt näin, mutta voi tästä muodon valinnasta löytää myös periaatteellisempaa

asennoitumista. Kuulun siihen sukupolveen, joka tutustui 1980-luvun lopulla tietyllä mielenkiinnolla postmoderniin. Minuakin kiinnostaa historian monikerroksellisuus ja näkökulmien vaihtelu - siis irtautuminen yhdestä oikeasta historiasta. Missään tapauksessa en kuitenkaan hyväksy postmodernia äärirelativismia. Pluralistinen ote ei siedä sen kevyempää lähdekritiikkiä tai huolettomampaa tutkijanotetta kuin mikään muukaan ote, Majander linjaa.

Tutkijasukupolveen liittyvä seikka on ehkä sekin, että Mikko Majander painottaa tekstinsä esitystapaa. Lisensiaattityön aikoihin hänelle sovitteltiin peräti brittiläisen esseistin viittaa, eikä tekijä tunnu olevan siitä erityisen pahoillaan. Oppiaineen perinnehän on ollut enemmänkin saksalaisen akateemisuuden kuin englantilaisen poleemisuuden värittäjä.

- Tyylä on minulle tärkeä ja sen näkee siitäkin, että eri aikoina kirjoitetuissa artikkeleissa olen kokeillut hieman erilaista ilmaisutapaa. Tanner-vihasta saattoi kirjoittaa laajalla kaarella ja rohkeasti assosioiden, mutta väitöskirjan johdantotekstissä oli oltava akateemisesti uskottava, Majander kuvaa.

Sodan jälkeen ei aloitettu alusta

Mikko Majanderin väitöskirjan artikkelien läpi kulkevana punaisena lankana on pohtia identiteettien rakentumista tai rakentamista sekä ajallisia jatkuvuuksia ja katkoksia. Näiden teemojen osalta periodi 1944-1951 tuottaa yllätyksiä.

- Kun tuoreena maisterina aloittelin jatko-opintoja, näytti minusta ajallinen rajaaminen yksinkertaiselta. Vuodesta 1944 eteenpäinhän sitä kylmän sodan tutkijan on katseltava. Tutkimukseni tulos on kuitenkin, että juuri sodanjälkeisessä murroksessa toimijoiden menneisyysuhteella oli erittäin tärkeä rooli. Syksy 1944 Suomessa tai kevät 1945 muualla Euroopassa ei ollut vuosi nolla, Majander sanoo.

Mikko Majanderin mielestä toisen tasavallan käsite sopisi jo haudata.
- Puhe toisesta tasavallasta korostaa katkosta, kun vähintään yhtä hedelmällistä olisi tunnistaa jatkuvuuksia yli sodasta rauhaan siirtymisen, Majander katsoo.

Hän kirjoittaakin väitöskirjansa johdannossa, että Suomen tien poikkeuksellisuutta maailmansodan jälkeen voi hiukan kärjistää selittäen nimenomaan sillä, että Suomessa jatkuvuus voitti katkoksen.

Pluralistisella ja luovalla otteellaan Majander on raivannut itselleen paikan tiuhaan istutussa pöydässä, kun on ottanut aiheekseen 1940-luvun lopun. Mutta mitä on edessä seuraavaksi? Majander on aloittanut työn SDP:n historiankirjoittajana ja saanemme odottaa näin jatkoa Hannu Soikkasen tutkimuksille. Työmotivaatio ainakin tuntuu olevan kohdallaan:

- Erikielisten artikkelien saattaminen väitöksen lisäksi myös kansien väliin suomenkieliseksi kirjaksi oli melkoinen rutistus, ja nyt olo on helpottunut. Nyt into tutkimukseen on entistä hurjempi.

* * *

Teksti: Jussi Vauhkonen

ENNEN JANYT

Historian tietosanomat